

SŁOWNIK PODSTAWOWYCH POJĘĆ SAMORZĄDOWYCH

Wspólnota samorządowa – tworzą ją z mocy prawa (na podstawie Konstytucji RP) mieszkańcy gminy, powiatu, województwa.

Jednostki samorządu terytorialnego – gmina, powiat, województwo samorządowe. Jednostki samorządu terytorialnego wykonują swoje zadania za pośrednictwem organów stanowiących (rada gminy, powiatu, sejmik województwa) i wykonawczych (wójt, zarząd powiatu, zarząd województwa). Wybory do organów stanowiących są powszechne, równe, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym.

GMINA

Gmina - jest podstawową i zarazem najmniejszą jednostką samorządu terytorialnego. W swoich granicach zrzesza ona wszystkich mieszkańców i wykonuje zadania z zakresu administracji. To znaczy, że wszyscy mieszkańcy danej gminy z mocy prawa tworzą zrzeszenie posiadające osobowość prawną i wypełniające zadania administracyjne. Na czele gminy, jeśli jest to gmina miejska lub miejsko-wiejska, stoi burmistrz miasta lub odpowiednio miasta i gminy, jeśli jest to gmina tylko wiejska - wójt lub, jeśli jest to gmina będąca dużym miastem - prezydent miasta. Prezydent miasta, burmistrz czy wójt wybierani są w wyborach bezpośrednich. Jest to organ wykonawczy. Kompetencje stanowiące i kontrolne w gminie posiada rada, jeśli jest to miasto - to rada miejska, jeśli miasto i gmina to rada miasta i gminy, jeśli tylko gmina wiejska - to rada gminy. Rada składa się z radnych wybieranych na czteroletnią kadencję, pracami rady kieruje przewodniczący rady miasta, miasta i gminy czy tylko gminy. Rada może podejmować wszelkie decyzje dotyczące samorządu, jeśli nie zostały one zastrzeżone dla innych podmiotów

Radny - obowiązany jest kierować się dobrem wspólnoty samorządowej gminy. Radny utrzymuje stałą więź z mieszkańcami oraz ich organizacjami, a w szczególności przyjmuje zgłaszane przez mieszkańców gminy postulaty i przedstawia je organom gminy do rozpatrzenia, nie jest jednak związany instrukcjami wyborców. Radni mogą tworzyć kluby radnych, działające na zasadach określonych w statucie gminy. Osoba wybrana na radnego nie może wykonywać pracy w ramach stosunku pracy w urzędzie gminy, w której uzyskała mandat, oraz wykonywać funkcji kierownika lub jego zastępcy w jednostce organizacyjnej tej gminy. Przed przystąpieniem do wykonywania mandatu osoba ta obowiązana jest złożyć wniosek o urlop bezpłatny w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów przez właściwy organ wyborczy. Radni nie mogą prowadzić działalności gospodarczej na własny rachunek lub wspólnie z innymi osobami z wykorzystaniem mienia komunalnego gminy, w której radny uzyskał mandat, a także zarządzać taką działalnością lub być przedstawicielem czy pełnomocnikiem w prowadzeniu takiej działalności.

Organy gminy - rada gminy i wójt.

Rada gminy - kontroluje działalność wójta, gminnych jednostek organizacyjnych oraz jednostek pomocniczych gminy, w tym celu powołuje komisję rewizyjną. Rada gminy wybiera ze swego grona przewodniczącego i do trzech wiceprzewodniczących. Zadaniem przewodniczącego jest wyłącznie organizowanie pracy rady oraz prowadzenie obrad rady. Przewodniczący może wyznaczyć do wykonywania swoich zadań wiceprzewodniczącego. Odwołanie przewodniczącego i wiceprzewodniczących następuje na wniosek co najmniej 1/4 składu rady gminy. Rada gminy obraduje na sesjach zwoływanych przez przewodniczącego w miarę potrzeby, nie rzadziej jednak niż raz na kwartał.

Wójt (burmistrz, prezydent miasta) - to organ wykonawczy gminy, wybierany w powszechnych wyborach. Wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) nie może być osoba, która nie jest obywatelem polskim. Burmistrz jest organem wykonawczym w gminie, w której siedziba władz znajduje się w mieście położonym na terytorium tej gminy. Funkcji wójta oraz jego zastępcy nie można łączyć z: funkcją wójta lub jego zastępcy w innej gminie, członkostwem w organach jednostek samorządu terytorialnego, w tym w gminie, w której jest wójtem lub zastępcą wójta, zatrudnieniem w administracji rządowej, mandatem posła lub senatora.

W miastach powyżej 100.000 mieszkańców organem wykonawczym jest prezydent miasta. Dotyczy to również miast, w których do dnia wejścia w życie ustawy o samorządzie gminnym prezydent miasta był organem wykonawczo-zarządzającym, oraz stolicy dawnych województw, które po reformie 1998 roku stały się powiatami grodzkimi.

Zadania gminy – dbanie o ład przestrzenny, gospodarkę nieruchomościami, ochronę środowiska i przyrody oraz gospodarkę wodną. Zarządzanie: gminnymi drogami, ulicami, mostami oraz organizacją ruchu drogowego, wodociągami i zaopatrzeniem w wodę, kanalizacją. Kolejnymi zadaniami gminy są: usuwanie i oczyszczanie ścieków komunalnych, utrzymanie czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz, lokalny transport zbiorowy, ochrona zdrowia, pomoc społecznej, w tym ośrodki i zakłady opiekuńcze, gminne budownictwo mieszkaniowe, edukacja publiczna, kultura, w tym biblioteki gminne i inne instytucje kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, kultura fizyczna i turystyka, w tym tereny rekreacyjne i urządzenia sportowe, targowiska i hale targowe, zieleń gminna i zadrzewienia, cmentarze gminne, porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażanie i utrzymanie gminnego magazynu przeciwpowodziowego, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, polityka prorodzinna, w tym zapewnianie kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej, wspieranie i upowszechnianie idei samorządowej, promocja gminy, współpraca z organizacjami pozarządowymi, współpraca ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

Urząd gminy – instytucja, przy pomocy której wójt wykonuje swoje zadania.

Kierownikiem urzędu jest wójt.

Akty prawa miejscowego gminy – gminie przysługuje prawo stanowienia aktów prawa miejscowego obowiązującego na jej terenie w postaci uchwał, zarządzeń.

Jednostki pomocnicze gminy – sołectwa, dzielnice, osiedla i inne. Jednostką pomocniczą może być również położone na terenie gminy miasto. Jednostkę pomocniczą tworzy rada gminy w drodze uchwały, po przeprowadzeniu konsultacji z mieszkańcami lub z ich inicjatywy.

Nadzór nad działalnością gminy - prezes Rady Ministrów i wojewoda (właściwy terytorialnie), a w zakresie spraw finansowych - regionalna izba obrachunkowa. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) zobowiązany jest do przedłożenia wojewodzie uchwał rady gminy. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) przedkłada regionalnej izbie obrachunkowej uchwałę budżetową, uchwałę w sprawie absolutorium oraz inne uchwały rady gminy i zarządzenia wójta objęte zakresem nadzoru regionalnej izby obrachunkowej.

POWIAT

Powiat – jednostka samorządu terytorialnego. Powiaty można podzielić na powiaty ziemskie i powiaty grodzkie. Powiat grodzki to gmina miejska, której zostały udzielone, na jej terytorium, kompetencje spełniane przez administrację powiatową. W skrócie można powiedzieć, że powiat grodzki na swoim terenie spełnia funkcje administracyjne takie jak powiat ziemski. Powiaty grodzkie zaliczamy do administracji gminnej, W Polsce powiatami grodzkimi są stolice województw sprzed reformy administracyjnej w 1998 roku.

Powiat ziemski - obejmuje swoim zasięgiem znacznie większe terytorium niż gmina, zawsze jest to teren kilku lub nawet kilkunastu gmin. Samorząd powiatowy na swoim terenie spełnia funkcje administracyjne, które nie są zarezerwowane dla innych podmiotów. Na czele powiatu stoi starosta wybierany przez radę powiatu. Starosta jest organem wykonawczym. Rada powiatu jest organem stanowiącym i kontrolnym, składa się z radnych wybieranych w wyborach bezpośrednich na czteroletnią kadencję. Pracami rady kieruje przewodniczący rady powiatu.

Trzeba tu zaznaczyć, że samorząd powiatowy nie stanowi organu nadrzędnego ani kontrolnego nad działalnością samorządu gminnego, nie może też wkraczać w sferę samodzielności samorządu gminnego. Samorząd gminny i powiatowy to dwie niezależne od siebie jednostki.

Organy powiatu - rada powiatu i zarząd powiatu.

Rada powiatu - organ stanowiący i kontrolny powiatu. Kadencja rady trwa 4 lata, licząc od dnia wyborów. Radni wybierani są w wyborach bezpośrednich. Rada powiatu obraduje na sesjach zwoływanych przez przewodniczącego rady powiatu w miarę potrzeby, nie rzadziej jednak niż raz na kwartał. Rada powiatu kontroluje działalność zarządu oraz powiatowych jednostek organizacyjnych. W tym celu powołuje komisję rewizyjną

Zarząd powiatu - organ wykonawczy powiatu. W skład zarządu powiatu wchodzi starosta jako jego przewodniczący, wicestarosta i pozostali członkowie. Członkiem zarządu powiatu nie może być osoba, która nie jest obywatelem polskim. Członkostwa w zarządzie powiatu nie można łączyć z członkostwem w organie innej jednostki samorządu terytorialnego oraz z zatrudnieniem w administracji rządowej, a także z mandatem posła i senatora. Zarząd jest wybierany przez radę powiatu w liczbie od 3 do 5 osób, w tym starostę i wicestarostę.

Starosta - organizuje pracę zarządu powiatu i starostwa powiatowego, kieruje bieżącymi sprawami powiatu oraz reprezentuje powiat na zewnątrz. Starosta opracowuje plan operacyjny ochrony przed powodzią oraz ogłasza i odwołuje pogotowie i alarm przeciwpowodziowy. W przypadku wprowadzenia stanu klęski żywiołowej starosta działa na zasadach określonych w odrębnych przepisach. W sprawach niecierpiących zwłoki, związanych z zagrożeniem interesu publicznego, zagrażających bezpośrednio zdrowiu i życiu oraz w sprawach mogących spowodować znaczne straty materialne starosta podejmuje niezbędne czynności należące do właściwości zarządu powiatu.

Zadania powiatu - to zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie: edukacji publicznej, promocji i ochrony zdrowia, pomocy społecznej, polityki prorodzinnej, wspierania osób niepełnosprawnych, transportu zbiorowego i dróg publicznych, kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, kultury fizycznej i turystyki, geodezji, kartografii i katastru, gospodarki nieruchomościami, administracji architektoniczno-budowlanej, gospodarki wodnej, ochrony środowiska i przyrody, rolnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, ochrony przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania powiatowego magazynu przeciwpowodziowego, przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy, ochrony praw konsumenta, utrzymania powiatowych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, obronności, promocji powiatu, współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Starostwo powiatowe – urząd administracji samorządowej, jego organizację i zasady funkcjonowania określa regulamin organizacyjny uchwalony przez radę powiatu na wniosek zarządu powiatu. Starosta jest kierownikiem starostwa powiatowego oraz zwierzchnikiem służbowym pracowników starostwa i kierowników jednostek organizacyjnych powiatu oraz zwierzchnikiem powiatowych służb, inspekcji i straży.

Powiatowa administracja zespolona - starostwo powiatowe, powiatowy urząd pracy, będący jednostką organizacyjną powiatu, jednostki organizacyjne stanowiące aparat pomocniczy kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży.

Akty prawa miejscowego powiatu – uchwały rady powiatu oraz przepisy porządkowe wydawane przez zarząd.

Nadzór nad działalnością powiatu - sprawuje prezes Rady Ministrów oraz wojewoda, a w zakresie spraw finansowych - regionalna izba obrachunkowa. Organy nadzoru mają prawo żądania informacji i danych dotyczących organizacji i funkcjonowania powiatu, niezbędnych do wykonywania przysługujących im uprawnień nadzorczych.

Miasta na prawach powiatu - prawa powiatu przysługują miastom, które w dniu 31 grudnia 1998 r. liczyły więcej niż 100.000 mieszkańców, a także miastom, które z tym dniem przestały być siedzibami wojewodów, chyba że na wniosek właściwej rady miejskiej odstąpiono od nadania miastu praw powiatu, oraz tym, którym nadano status miasta na prawach powiatu, przy dokonywaniu pierwszego podziału administracyjnego kraju na powiaty. Miasto na prawach powiatu jest gminą wykonującą zadania powiatu na zasadach określonych w ustawie.

Organy powiatu w miastach na prawach powiatu - rada miasta i prezydent miasta.

WOJEWÓDZTWO

Województwo – tworzą z mocy prawa jego mieszkańcy stanowiąc regionalną wspólnotę samorządową.

Zakres działania samorząd województwa – działalność samorządu województwa nie narusza samodzielności powiatu i gminy. Organy samorządu województwa nie stanowią wobec powiatu i gminy organów nadzoru lub kontroli oraz nie są organami wyższego stopnia w postępowaniu administracyjnym.

Zadania samorządu województwa - określa strategia rozwoju województwa, uwzględniającą w szczególności następujące cele: pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej, pobudzanie aktywności gospodarczej, podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa, zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń, kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego. Strategia rozwoju województwa opracowana przez samorząd województwa po przyjęciu jej w drodze uchwały przez sejmik województwa jest przedkładana do wiadomości ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego. Samorząd województwa prowadzi politykę rozwoju województwa, na którą składa się: tworzenie warunków rozwoju gospodarczego, w tym kreowanie rynku pracy, utrzymanie i rozbudowa infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu wojewódzkim, pozyskiwanie i łączenie środków finansowych: publicznych i prywatnych, w celu realizacji zadań z zakresu użyteczności publicznej, wspieranie i prowadzenie działań na rzecz podnoszenia poziomu wykształcenia obywateli, racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, wspieranie rozwoju nauki i współpracy między sferą nauki i gospodarki, popieranie postępu technologicznego oraz innowacji, wspieranie rozwoju kultury oraz sprawowanie opieki nad dziedzictwem kulturowym i jego racjonalne wykorzystywanie, promocja walorów i możliwości rozwojowych województwa. Strategia

rozwoju województwa jest realizowana poprzez programy wojewódzkie.

Organy samorządu województwa - sejmik województwa i zarząd województwa.

Sejmik województwa - organ stanowiący i kontrolny województwa. Kadencja sejmiku województwa trwa 4 lata, licząc od dnia wyborów.

Zarząd województwa - organ wykonawczy województwa. W skład zarządu województwa, liczącego 5 osób, wchodzi marszałek województwa jako jego przewodniczący, wicemarszałek lub 2 wicemarszałków i pozostali członkowie. Członkiem zarządu województwa nie może być osoba, która nie jest obywatelem polskim.

Marszałek województwa - organizuje pracę zarządu województwa i urzędu marszałkowskiego, kieruje bieżącymi sprawami województwa oraz reprezentuje województwo na zewnątrz. W sprawach niecierpiących zwłoki, związanych z bezpośrednim zagrożeniem interesu publicznego, zagrażających bezpośrednio zdrowiu i życiu oraz w sprawach mogących spowodować znaczne straty materialne marszałek województwa podejmuje niezbędne czynności należące do właściwości zarządu województwa. Czynności podjęte w tym trybie wymagają przedstawienia do zatwierdzenia na najbliższym posiedzeniu zarządu województwa. Marszałek województwa jest kierownikiem urzędu marszałkowskiego, zwierzchnikiem służbowym pracowników tego urzędu i kierowników wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.

Urząd marszałkowski – urząd administracji samorządowej, instytucja służąca do wykonywania zadań przez zarząd województwa.

Nadzór nad działalnością samorządu województwa - prezes Rady Ministrów i wojewoda, a w zakresie spraw finansowych - regionalna izba obrachunkowa.

POJĘCIA DODATKOWE

Budżet - stanowi podstawę prowadzonej gospodarki finansowej gminy, powiatu, województwa. Jest uchwalany na rok kalendarzowy. Dochodami gminy są: podatki, opłaty i inne wpływy określone w odrębnych ustawach jako dochody gminy, dochody z majątku gminy, subwencja ogólna z budżetu państwa. Dochodami gminy mogą być także: dotacje celowe na realizację zadań zleconych oraz na dofinansowanie zadań własnych, wpływy z samoopodatkowania mieszkańców, spadki, zapisy i darowizny.

Referendum - członkowie wspólnoty samorządowej (mieszkańcy gminy, powiatu, województwa) mogą decydować, w drodze referendum o sprawach ich dotyczących, w tym o odwołaniu pochodzącego z wyborów bezpośrednich wójta, burmistrza, prezydenta miasta (organu samorządu terytorialnego) oraz organów stanowiących samorządu (rady gminy, powiatu, sejmik województwa).

Mienie komunalne - własność i inne prawa majątkowe należące do poszczególnych gmin i ich związków oraz mienie innych gminnych osób prawnych, w tym

przedsiębiorstw.

Absolutorium – to uchwała organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego w sprawie wykonania ubiegłorocznego budżetu. Wniosek o udzielenie lub nieudzielenie absolutorium przedstawia radnym komisja rewizyjna. Aby absolutorium było wiążące musi zostać podjęte w drodze głosowania przez co najmniej bezwzględną większość ustawowego składu rady. Uchwała absolutoryjna powinna dotyczyć wyłącznie wykonania budżetu.

